2:59 PM | 0.0KB/s

Title

19 February 2:46 PM | 372 characters

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY, NANDED

Baliram Patil Art Science Commerce

Mahavidyalay kinvat

class BA second year semester 4th

POLITICAL SCIENCE

Paper - International relations -VI

Course content-

1) International relations definition scope

matter

2)International approach Idea list theory

realistic theory decision making approach

३)national power definition elements

4)limitationsof balance power definition

3:19 PM | 0.2KB/s 93

प्रकरण : पहिले आंतरराष्ट्रीय संबंध: संकल्पना व विस्तार

(The Concept and Dimensions of International Relations)

"The study of we solve the problems and systematic approachinternational relations is not a science with which of international life. At its best it is an objective to those problems. -Parkins- -Palmer आज जगात अनेक लहान मोठी राज्ये आहेत. त्यांच्या परस्परांत क्रियाप्रतिक्रिया चालत असतात. मानवी इतिहासात प्रातन काळापासून तशीच व्यवस्था अस्तित्त्वात आहे. अगदी पुरातन काळी जेव्हा माणसे टोळ्या करून इतस्तत: टकत होती तेव्हाही टोळीअंतर्गत सुव्यवस्था आणि बाह्य टोळ्यांच्या आक्रमणापासून बचाव याची त्यांना गरज होतीच. त्यानुसार त्याचे काही एक स्वरूपात राजकीय संघटन होतेच. चार मूलभूत घटकांनी युक्त सार्वभौम राज्याची संकल्पना त्याकाळी अस्तित्त्वात नव्हती. तरीही या टोळ्यांने अंतर्गत सव्यवस्था आणि बाह्य आक्रमणांपासून संरक्षण यासाठी राजकीय व्यवस्था निर्माण झाली. अगदी त्या काळापासून आंतरराज्य संबंध अस्तित्वात होते. या टोळ्यांच्या आपापसांत क्रिया-प्रतिक्रिया चालत. त्यांच्यात करार, समझोते होत. त्यांचे पालन किंवा प्रसंगी उल्लंघन होत असे. या विविध प्रकारच्या संबंधाच्या समुच्चयास आंतरराज्य संबंध म्हटले जाऊ शकते.राष्ट्र-राज्याची कल्पना १९ व्या शतकाची. तेव्हापासून आंतरराज्य संबंधांना आंतरराष्ट्रीय संबंध म्हणण्याचा प्रघात रूढ आहे.

3:24 PM | 0.6KB/s

Title

19 February 3:21 PM | 509 characters

Definition

1)मॉर्गेन्था यांच्या मतानुसार, "आंतरराष्ट्रीय राजकारण म्हणजे राष्ट्राराष्ट्रांमधील संघर्ष व सत्तेचा वापर करण्याचा प्रयत्न होय."

2) केनेथ डब्ल्यू थॉम्पसन यांनी म्हटले आहे की, "राष्ट्राराष्ट्रांतील संघर्षांना कारणीभूत ठरणारी परिस्थिती व संस्था, ज्या परस्परांचे संबंध बिघडविण्यास किंवा सुधारण्यास कारणीभूत ठरतात. यांचा अभ्यास म्हणजे आंतरराष्ट्रीय राजकारण होय."

3) एम. एच. हार्टमनच्या मतानुसार, "ज्या प्रक्रियांद्वारे विभिन्न राज्ये आपल्या राष्ट्रीय हितसंबंधांची जुळवणी इतर राज्यांच्या राष्ट्रीय हितसंबंधांशी करीत असतात, त्या प्रक्रियांना आंतरराष्ट्रीय संबंध असे म्हणतात.

3:37 PM | 0.2KB/s

Title

19 February 3:30 PM | 403 characters

१७८९ साली थोर उपयोगितावादी विचारवंत जेरेमी बेंथॉम याने सर्वप्रथम 'आंतरराष्ट्रीय संबंध' असा शब्दप्रयोग आपल्या लिखाणात केला.

पहिला कालखंड :

पॉल रिन्श हा या बाबतीत अग्रदूत मानला जातो. इ. सन १९०० मध्ये त्याने आंतरराष्ट्रीय संबंधांवर एक ग्रंथ प्रकाशित केला. १९१९ मध्ये पहिले जागतिक महायुद्ध समाप्त झाले. या युद्धाने या अध्ययनास विशेष चालना मिळाली.

दुसरा कालखंड

:१९१९ मध्ये सर्वप्रथम वेल्स विद्यापीठात 'आंतरराष्ट्रीय संबंध' या विषयाच्या औपचारिक अध्ययन-अध्यापनास सुरुवात झाली.

तृतीय काल

१९३० नंतर राष्ट्रसंघ अपयशी ठरला. त्यामुळे आदर्शवादी विचारवंत वास्तववादी बनले. . शीतयुद्धाच्या तणावपूर्ण स्थितीमुळे १९४५ नंतर या दृष्टिकोनावरील भर वाढला व तो विशेष लोकप्रिय झाला.

चतुर्थ कालखंड :

१९४५ नंतर जगात वसाहतींची समाप्ती होऊ लागली. अणवस्त्रांची निर्मिती व चढाओढ सुरू सत्तेला आंतरराष्ट्रीय राजकारणात अत्याधिक महत्त्व प्रदान केले

पाचवा कालखंड :

१९६० नंतर आंतरराष्ट्रीय संबंधांचा अभ्यास नवीन शास्त्रीय पद्धतीने व्हायला लागला. ज्यास वर्तनवादी दृष्टिकोनातून झालेला अभ्यास म्हणता येईल.

19 February 4:08 PM | 558 characters

अंतरराष्ट्रीय सं.चे स्वरूप :

1) स्वतंत्र राज्यांच्या संख्येत वाढ

2) लोकतांत्रिक शासन

3) विज्ञान व सेवाज्ञानाला विकास

4) आंतरराष्ट्रीय-प्रादेशिक संघटना

5) नविन अध्ययन पद्धती

व्याप्ती -

1) समाविष्ट धक-

1)राज्ये राष्ट्र, अतिरराष्ट्रीय संघटना, 2) प्रादेशिक व राष्ट्रीय संघटना 3) जागतिक नेतृत्व

2) आंतरराष्ट्रीय संबधात समाविष्ट व्यवहार

1) परराष्ट्र धोरणाचा अभ्यास2) राष्ट्रहित, 3) राष्ट्रीय सत्तेचे घटक 3) नियंत्रण शक्तिया अभ्यास

महत्व

- 1) सैद्धांतिक कारणे.

2) व्यवहारिक कारणे 1) आंतरराष्ट्रीय समस्यांची उत्तरे शोधने 2) विश्वासषधी ज्ञान 3) विनास वसंघर्ष शमवुन शांतता निमीती4) विश्वराज्य5) परराष्ट्रधधोरणासा6) आंतरराष्ट्रीय दृष्टीकोणासाठी धोरणासाठी

4:57 PM | 0.6KB/s

Title

19 February 4:54 PM | 587 characters

Idealistic approach

एका चांगल्या विश्वाची निर्मिती करणे ज्याचे प्रतिध्वनी आपणास इ. स. १७७६ चे अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्ध व इ.स. १७८९ च्या फ्रेंच क्रांतीत दिसतात.या दृष्टिकोनाचे समर्थन कॉन्डोरसेट, रुसो, कांत, वुड्रो विल्सन इत्यादींनी केले. इ. स. १७९५ मध्ये कॉन्डोरसेट याने एक पुस्तक लिहून त्यात आदर्शवादाचे आधार स्पष्ट केले. त्याने अशा विश्वाची कल्पना केली जे युद्ध, विषमता व जुलमी शासनापासून मुक्त असेल. ही नवीन अवस्था मानवी विकासाच्या दृष्टीने आवश्यक मानली गेली व जी शिक्षणशास्त्र व बुद्धिवादातून पूर्णत्वास जाऊ शकते. रुसोने आपली आदर्शवादाची कल्पना 'Fragment on War` या ग्रंथात मांडली.

शांतता स्थापनले मार्ग:

1) नैतिकतेला विशेष महत्व :2) लोकशाही समाजाची प्रस्थापना 3) सत्तेला दुय्यम स्थान

:13 PM | 2.7KB/s

Realistic approach : हेन्स जे मॉर्गेन्थॉ . त्याच्या Politics Among Nations या ग्रंथामध्ये हा दृष्टिकोन स्पष्ट केला आहे.मॉर्गेन्थांच्या मतानुसार, "सत्ता म्हणजे एका माणसाचे दुसऱ्या माणसाच्या मन व कृतीवर नियंत्रण होय.. ज्यात प्रामुख्याने ट्राइष्क, नित्से, काउफ्मन, फ्रेड्रिक वॉटकिन्स, हॅरॉल्ड लॉस्वेल हे विचारवंत होते. यासोबतच ई.एच.कार, जॉर्ज श्वाईझनबर्जर क्विन्सी राइट, मार्टिन वाईट या विचारवंतांनीदेखील सत्तेचे महत्त्व आंतरराष्ट्रीय जीवनात किती आहे याचे प्रतिपादन केले आहे.

Definition : 1)क्लाड म्हणतो, "आजच्या युगात सर्वात महत्त्वाचा प्रश्न म्हणजे सत्तेची योग्य व्यवस्था होय.

2) शूमन म्हणतात, "सर्व राजकारण म्हणजे सत्तेसाठी संघर्ष होय. ज्यांच्या हाती सत्ता आहे त्यांना इतरांवर आपली सत्ता गाजविण्यात व आपल्या इच्छेप्रमाणे त्यांच्याकडून कार्य करवून घेण्यात आनंद वाटतो. "

1) अतिरराष्ट्रीय राजकानाचे वास्तविक नियमान्दारे नियंत्रन

2) राष्ट्रीय हित साध्य करण्याबाबत शक्तिया उपयो

3)परिस्थीती सापेक्ष राष्ट्रीय हिताचा विचार

4) नैतिक आदर्शना दुय्यम स्थान

5) राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय नैतिक निसमन्वयाचा अभाव

6) राजकीय क्षेत्राची स्वायतता

5:28 PM | 0.7KB/s

Decision making approach:

हर्बर्ट सायमनच्या मते, निर्णय घेणे हे प्रशासनातील अत्यंत महत्त्वाचे कार्य आहे. म्हणूनच राजकारण म्हणजे अव्याहत निर्णय घेण्याचे शास्त्र आहे असे देखील म्हटले जाते.ज्याप्रमाणे राज्यांतर्गत राष्ट्रीय राजकारणामध्ये व प्रशासनामध्ये दररोज निर्णय प्रक्रिया सुरू असते. त्याप्रमाणे आंतरराष्ट्रीय स्तरावरदेखील निर्णय घेण्याची प्रक्रिया सुरू असते. प्रथम १९५० मध्ये प्रो. रिचर्ड स्नायडर व एच. डब्ल्यू बूक व बर्डन सापिन यांनी हा दृष्टिकोन प्रतिपादित केला. या दृष्टिकोनात राज्यांना कार्यकर्त्यांप्रमाणे (Actor) मानून विशिष्ट परिस्थितीत विशिष्ट निर्णय घेतले जातात. हे अभ्यासून त्याद्वारे निर्णय निर्धारक (Decision Makers) ओळखून निर्णय प्रक्रियेवर प्रभावी अंतर्गत व बाह्य घटकांचा अभ्यास केला जातो. यामुळे निर्णय प्रक्रियेचा सर्वांगीण अभ्यास होऊ शकतो. या दृष्टिकोनाच्या साहाय्याने आंतरराष्ट्रीय संबंधविषयक घेतले जाणारे निर्णय यांचा अभ्यास करून विशिष्ट वक्तव्ये करणे शास्त्रीय ठरू कते या दृष्टीने हा दृष्टिकोन उपयुक्त ठरतो.

प्रभाव :1) बाह्य परिस्थीती

2) अंतर्गत परिस्थीती

3) व्यक्तिमत्वाचा प्रभाव

4)वातावरनाचा प्रभाव

5) कायकारीमंडळ व कायदे मंडळाचा पभाव

6:00 PM | 0.0KB/s

19 February 5:51 PM | 847 characters

राष्ट्रशक्ती (National Power) -:राष्ट्रवाद आणि सार्वभौमत्त्व याचप्रमाणे राष्ट्रीय शक्ती राष्ट्र राज्य व्यवस्थेचे एक अविभाज्य असे मूलतत्त्व आहे. राज्य आपली धोरणे, मग ती अंतर्गत असो वा परराष्ट्रविषयक असो, सत्तेच्या साधनांद्वारे अमलात आणतात, सत्तेची संकल्पना ही राजकीय सिद्धांतामधील सर्वांत विवाद्य पण तेवढीच निर्णायक स्वरूपाची संकल्पना आहे. आंतरराष्ट्रीय राजकारणाच्या सिद्धांतांमध्येही ती प्रधान कल्पना आहे.राष्ट्रशक्ती हा राजकीय शक्तीचाच एक आविष्कार आहे. राजकीय शक्तीचा राष्ट्रीय पातळीवरील जो आविष्कार त्यास राष्ट्रशक्ती (National Power) म्हणतात. ही आंतरराष्ट्रीय क्षेत्रात आविष्कृत होते. म्हणून राजकीय शक्तीविषयीचा सर्व तर्क जसाच्या तसा आंतरराष्ट्रीय पातळीवर लावल्यास राष्ट्रशक्तीचे स्वरूप सहज लक्षात येऊ शकते.

वैशिष्ट्ये: 1) सापेक्षता2) सशर्तता 3)परिवेशात्मन्ता

4) सर्व घटकांचे परिपूर्ण विश्लेषन 5) परिस्थीती सापेक्ष घटकांचे महत्व

घटक :-

1)भौगोलिक स्थीती 2) नैसर्गीक साधने 3) तंत्र विज्ञान 4) नेतृत्5)विचारधारा 5)नितिमता 6)राजकिय आर्थिक7) राजनय 8)) राष्ट्रीय प्रतिष्ठा

:23 PM | 0.0KB/s

Title

19 February 6:17 PM | 763 characters

Balance of power :- जॉर्ज श्वाझर बर्जर याच्या मते, "सत्तासंतुलन म्हणजे आंतरराष्ट्रीय संबंध स्थिर ठेवणे होय. शस्त्रसंपन्न राज्ये सहजीवन जगत असतात." माँगेन्या यांच्या मते, "सत्तासंतुलन म्हणजे सर्वसामान्य सामाजिक सिद्धांताचे विशेष प्रगटीकरण होय."“International Balance of Power is only a particular manifestation of general social principle. "काही विचारवंत सत्तासंतुलनाचा विचार एक 'स्थिती' या दृष्टीने करतात, तर काही विचारवंत ही 'प्रक्रिया' दर्शक संकल्पना आहे.

पद्धत : - 1] शक्तित वाढ 2) मैत्रीकगर 3) मोबदला देने 4). आघात प्रतिबंधक 5) हस्तक्षेप आणि युद्ध 6) भेदनिती

7) प्रमुख सखु शत्रु राष्ट्राबरोबर करार 8) भौगोलिक विस्तार करणे

प्रकार :- 1) साधारण सत्ता संतुलन 2] बहुविध सत्ता संतुलन 3) भौगोलिक सत्ता संतुलन 4) प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष संतुलन 5) परिवर्तन व दृढ संतुलन

महत्व : – 1) युद्ध धांबविते 2) स्वतंत्र 3) आंतरराष्ट्रीय कायद्याचे रक्षण 4) मर्यादित युद्ध 5) जागतिक शांता सहकार्य 7) स्वच्छ वातावरण -